
DR. ANTAL-LUNDSTRÖM ILONA

A FEJLESZTŐ ZENEPEDAGÓGIAI PROGRAM (FEZEP) BEMUTATÁSA



Dr. Antal-Lundström Ilona a Fejlesztő Zenepedagógiai Program kidolgozója és egy új énekzenetankönyv-sorozat szerzője
(lathatohangok.hu)

I.

A Fejlesztő Zenepedagógiai Program egy nyelvi fejlesztő kísérlettel indult el a 90-es években, ekkor készült el a *Látható hangok* nevű oktatócsomag. Ez a kommunikációs kompetencia fejlesztésére alkalmas zenepedagógiai taneszköz azon a tényen alapszik, hogy mind a nyelvi, mind a zenei kommunikáció alapja a *hang*. A program újszerűsége többek között az, hogy nyelvi tartalom nélküli hangzó jelenségeket (állatok hangját, természeti és környezeti hangokat, valamint rájuk néha nevetetően hasonlító zenei hangzásokat) használ fel a gyermekek hallási és nyelvi kultúrájának fejlesztéséhez és azokat vizuális formában láthatóvá teszi. Ennek a komplex esztétikai-zenei programnak zenehallgatási anyaga és dalai és már 3 éves kortól használhatóak az óvodákban.

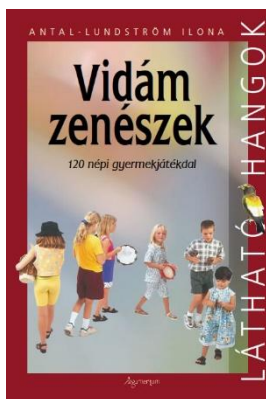
A *Látható hangok* egy komplex esztétikai programban játékos, népi gyermekdalokkal és érdekes „hangképekkel” gyakorolja a gyerekek hangmegértési és kifejezési képességét. A gyerekek egyszerű jelekké alakítják, vagyis „leírják” a hangok tulajdonságait, majd a hangjukkal „rajzolva” alakítják a vizuális jeleket hangzó formává. A *gyakorlatok témái*: hangszín/hangmagasság, a hang ereje és hossza, a hangok mozgása és ritmusa, a hasonló és különböző hangok és a hangok kifejezésének titka. A gyerekek hangzási és

vizuális formában gyakorolják a hangok tulajdonságait, valamint azok árnyalatait.

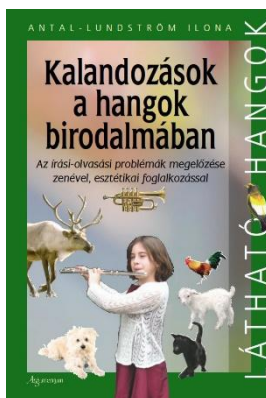
A „Látható hangok” fejlesztő oktatási csomag részei:



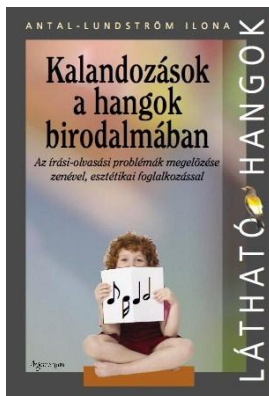
1. Tanári módszertani segédkönyv: Az oktatócsomag alkalmazásához 3-8 éves korig, didaktikai reflexiókkal és tanácsokkal az esztétikai kifejezésformák újszerű, változatos használatához.



2. Vidám zenészek: Egy népi gyermekdalt tartalmazó nemzetközi gyűjtemény + 2 db CD, melyen a dalok hangszeres feldolgozása található.



3. Kalandozások a hangok birodalmában: Gyakorlati útmutató a kalandozáshoz, a munkafüzeti lapok egyéni kitöltéséhez és a 34 kaland hanganyagát tartalmazó 2 db CD.



4. Kalandozások a hangok birodalmában: Munkafüzet, mely a 34 kalandot tartalmazó lap kitöltése során a hang jellé, és a jel hanggá alakításával hozzájárul az írás-olvasás alapkészségének fejlesztéséhez.

A fejlesztés területei, a munkafolyamat elemei:

Hallási-akusztikai gyakorlatok
Ritmus- és tempógyakorlatok
Mozgás, tánc, népi játékok
Dramatizálás dallal, mozgással
Improvizációs játékok
A hangok grafikus "írása-olvasása"
Hangszeres játék

A program jellemzői:

- -Rendszerezett, kutatásra épített, könnyen kezelhető oktatási anyag, játékos feladatokkal
- -Tanári kézikönyv szakszerű javaslatokkal, útmutatással a foglalkozások levezetéséhez
- -Teret kaphat mind a tanárok, mind a gyermekek fantáziája és alkotó szabadsága
- -Európai népi játékokkal gazdagítja a dalkincset a dalfüzet négy témája szerinti 120 dal, ami tetszés szerint alkalmazható, de nem feltétele a program használatának, hagyományos dalokkal is lehet fejleszteni.

A program az írás-olvasás alábbi részképességeit alakítja az iskoláskor kezdetére:

Hallási, akusztikai

a hangok tulajdonságainak észlelési, differenciálási és analízis gyakorlataival

Látási, vizualizációs

a hangok leképezésével a grafikai, ikonikus és szimbolikus fokozatokon át

Értelmi, kognitív

az elemzési és vizualizálási gyakorlatokon át a szimbolikus gondolkodáshoz

Mozgási, ritmikai

Az állandóan jelenlévő mozgásos gyakorlatok: a járás, tánclépések, a hangok jellegének kinesztetikus kifejezése, kézmozgás a legegyszerűbb jelektől a mind bonyolultabb grafikus jelekig finomítva előkészíti az írásmozgás koordinációját és a hang reprodukálásában az árnyalt megfeleltetést a hallott hang tartalomhoz.

Szociális, érzelmi

Mivel a hangképek érzelmi élményeit szóbeli feldolgozás követi, így a komplex esztétikai aktivitások éneklési, mozgási, dramatizálási, muzsikálási és színhasználati gyakorlatain keresztül segít a harmonikus fejlődésében.

Ezeknek együttes hatásaként, mialatt a program kialakítja az írás-olvasás alapvető feltételeit, ugyanakkor hatékonyan serkenti a kognitív- a kommunikatív- és a szociális kompetenciát, vagyis a gyermek életfontosságú kompetenciáinak területeit.

A Kalandozások a hangok birodalmában és a Munkafüzetek a program 5 éves kortól kezdve ajánlott része, mely 34 kaland alatt játékos esztétikai-zenei aktivitásokkal fejleszti a hang kulturáltságot, az akusztikus észlelést és a hang-jel-hang kapcsolat kialakulását. Az anyag az írási-olvasási készségek megalapozásával a szimbolikus gondolkodást is eredményesen serkenti a különböző szintű fejlesztő munkákban. Ezzel a rendszeres munkával előkészítjük a betűk, számok szimbólumainak írását. A változatos esztétikai aktivitások az életfontosságú intelligencia-területeket is serkentik. Az anyag használható: óvodákban, iskolákban és a speciális pedagógiai fejlesztést igénylő csoportoknál.

Az országosan terjedő *Látható hangok fejlesztő program* kutatási eredményeinek hatására 2016-ban az Oktatási Hivatal az óvodás fejlesztő programra alapozva az EFOP-3.2.2. –VEKOP -15-2016 programjában elindította a **Fejlesztő Zenepedagógiai tankönyv- és taneszköz sorozatot** a

következő kiadványok megjelentetésével, amelyek 2021 májusában elkészültek, megtekinthetőek és megrendelhetők a Tankönyvkatalógusban:



1-2 osztályos ének-zene tankönyv és Munkalapok
A hangok játéka címmel



3 osztályos ének-zene tankönyv és Munkafüzet
A hangok varázsa címmel



4 osztályos ének-zene tankönyv és Munkafüzet
A hangok muzsikája címmel



5 osztályos ének-zene tankönyv és Munkafüzet
A zene titkos nyelve címmel

A könyvekhez Tanári kézikönyvek, Tanmenetek is készültek az új tantervhez igazodva, az alkalmazott fejlesztő hanganyag is letölthető.

A FEZEP tankönyv- és taneszköz sorozatot a Parlando.hu szaklapban mutattuk be: 2021/ 1. 2. 3. számokban.

II. AZ ESÉLYEGYENLŐSÉGET SEGÍTŐ FEJLESZTŐ ZENEPEDAGÓGIAI PROGRAM (FEZEP) KUTATÁSI HÁTTERE

A legújabb kutatások meglepő eredményei igazolják, hogy a rendszeres zenei-esztétikai aktivitások hatására a 3-8 éves korú gyermekekben pozitív változások alakulnak ki. Ezek a gyermek egész életére meghatározzák a tanulási- és kommunikációs képesség minőségét, mert ekkor van az agyi és hallási fejlesztés optimális ideje. E tény társadalmi hasznossága egyre nagyobb érdeklődést kap a kutatásokban, ugyanis itt lehetőség rejlik az „emberi tőke minőségi javításának” megoldása, mely az agy biológiai alakításával az esélyegyenlőség javításának konkrét alapját jelentheti.

Svédországban a Mälardalen Egyetemen elindítottunk egy kutatást a bevándorló és hátrányos helyzetű gyermekek kommunikációs fejlesztésében. A kutatásban a zenei-esztétikai aktivitásokat alkalmazó *Látható hangok program* alkalmazásával a cél a hang-jel kapcsolat, vagyis az írás-olvasás alapjának kiépítése, valamint a hallási kultúra és a kifejezési formák sokirányú fejlesztése volt. Ismeretes, hogy az agy hallási centruma 3 éves korra alakul ki. Azok az idegsejtek, amelyeket nem használunk, egy idő után fokozatosan elsatnyulnak. A Látható hangok programban a hangok felfogása, a hang tulajdonságainak

összehasonlítása, egyre finomabb megkülönböztetése és elemzése után a fokozatos jelképzés, valamint a grafikus, ikonikus jelekből életre keltett hangok játékosan olyan pályát építenek ki az agyban, amin később a betűk, számok írása gyorsan, automatizáltan futhat. A diszlexiás gyerekeknél sokszor ezen alapképességek gyakorlása hiányzik. (Antal- Lundström,1992, 2006, 2009).

2004-től közel 1000 gyermek részvételével végzett VISTA projektben egy hosszútávú fejlesztés indult négy svéd és négy magyar csoporttal. Kiindulásunk az volt, hogy az *óvoda* adja az alapokat a személyiség későbbi sikeres életviteléhez. A kodályi elvek alapján álló *Látható hangok* személyiségfejlesztő programban az érzékszervek és kifejezésformák sokoldalú gyakorlásának hatására nőtt az 5-8 éves korú gyerekek kifejezési és tanulási képessége, harmonikussá váltak szociális kapcsolataik és mind a nyelvi, mind a zenei területen javult az írási-olvasási szintjük. (Antal- Lundström, 2006).

A programhoz tartozó *Kalandozások a hangok birodalmában* konkrét gyakorlataival mintegy hidat épít az óvoda és az iskola között, tudatosan alakítja az írás-olvasás feltételeit és a szimbolikus gondolkodást. A VISTA-projekt első jelentésében a kísérletben résztvevő csoportok eredményei jelentős pozitív eltérést mutatnak a kontroll-csoportokéval összehasonlítva. A MTA agykutatói Csépe Valéria vezetésével 2010 novemberében bizonyították a programban résztvevő gyerekek beszédhang-hallási képességének a 3. év utáni nagymértékű javulását. 2015-ben a magyar óvodákban-iskolákban elvégzett követő kutatás eredményeként a bizonyítékok még meggyőzőbbek lettek, a gondolkodás fejlődésének nagy mértékű javulásában is. A jelentés az ELTE - TOK *Gyermeknevelés* című lap 2018/2. számában olvasható.

Összefoglalva: Ezek a fejlesztések a gyermekek szenzitív periódusainak ismeretében főként a 3-8 éves korban hatékonyak, e területeken az esélyegyenlőség javítása is ekkor szükséges és lehetséges. Az 5-7 éves kor közötti rendszeres játékos foglalkozások segítettek az esélyegyenlőség kialakításában, a veszélyeztetett csoportok behozták a tanulási képességek terén mutatott lemaradásukat, sőt a matematikában jobbak lettek normál haladásmenetben fejlődő társaiknál. A matematikai-logikai eredményeken kívül a kommunikációs képességek, a nyelvi kifejezés és az írás-olvasás fejlődése is lényegesen javult. Ilyen bizonyítékok alapján állítjuk, hogy a *Látható hangok óvodás program* megoldást adhat a hátrányos helyzetű gyermekek felzárkóztatására. (Antal- Lundström, 2006. 2008)

III. A FEZEP PROGRAMMAL KAPCSOLATOS CIKKEK, TANULMÁNYOK

Antal- Lundström Ilona: A kiválóság titka- Az esztétikai alapú pedagógia című cikk. Új Pedagógiai Szemle 2008 /11-12. (67-92. oldal).

Egy másik ide vonatkozó írás címe: *Kodály pedagógiai elvei a modern esztétikai filozófia tükrében az Új Pedagógiai Szemle 2009/7 (18-35 oldal) olvasható*

Váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola 2007 novemberében **A művészetek szerepe a személyiségfejlesztésben** címmel Vácon tartott nemzetközi konferencián, ahol dr. Antal-Lundström Ilona két előadással is közreműködött. A plenáris ülésen 2007 november 22-én: *A zenei aktivitások szerepe a cselekvési képességek fejlődésében* címmel tartott előadással, november 23-án, pedig a Zenei nevelés szekció-ülésein: *A „Látható hangok” oktatócsomag bemutatása. Esztétikai foglalkozások a 3-8 éves gyermekek kommunikációs fejlesztéséhez* című előadással.

A 2008-ban könyv formájában is megjelentetett cikkgyűjtemény címe: *Művészetek szerepe a személyiségfejlesztésben, -Nemzetközi művészeti nevelési konferencia, Vác.*

„*A zene ajándéka*” című könyv 1996-ban Uppsalában, 2001-ben Koppenhágában, magyar nyelvű kiadása 2011 márciusában jelent meg az Argumentum Kiadónál. Bővebben a Látható hangok programról és képzéséről: www.lathatohangok.hu

A 2015-ben indult kutatás borsodi helyszínein az Eszterházi Károly Egyetem filmét készítette: *A hangtól a jelhasználattig - Látható hangok-* címmel:
YouTube.com LHP 03 (40 perc)

A követő kutatás bemutatása **a Gyermeknevelés 2018/2. számában olvasható.**